

# ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

## 1. ΚΕΙΜΕΝΟ

### Κωνσταντίνος Καβάφης: *Καισαρίων*

(Νεοελληνική Λογοτεχνία Κατευθύνσεων, σσ. 59-60)

## 2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

### 2.1. Στοιχεία που αφορούν στο συγγραφέα, λογοτεχνικό περιβάλλον και λοιπά γραμματολογικά στοιχεία:

1. Είναι γνωστό το βαθύ ενδιαφέρον που έτρεφε ο Κωνσταντίνος Καβάφης για την Ιστορία<sup>1</sup>. Ποια ιστορικά στοιχεία μπορούμε να αντλήσουμε από το ποίημα αυτό;
2. Ο Κ.Π. Καβάφης έχει χαρακτηριστεί ως «ποιητής αναγνώστης»<sup>2</sup>. Η ποιητική του ευαισθησία έχει πολλές φορές την αφετηρία της σε αναγνώσεις λογοτεχνικών, ιστορικών και άλλων κειμένων. Να δικαιολογήσετε αυτή την επισήμανση σε αναφορά με το εξεταζόμενο ποίημα ή και άλλα ποιήματα που γνωρίζετε.
3. Ο ποιητής Κ.Π. Καβάφης διέκρινε τα ποιήματά του σε τρεις περιοχές: τη φιλοσοφική, την ιστορική και αισθησιακή. Σε ποια περιοχή θα κατατάσσατε το συγκεκριμένο ποίημα; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.<sup>3</sup>
4. Μερικά βασικά γνωρίσματα της ποίησης του Καβάφη είναι η συμβολική χρήση ιστορικών προσώπων, ο ρεαλισμός, η ακριβόλογη έκφραση, ο πεζολογικός τόνος. Μπορείτε να επισημάνετε τα γνωρίσματα αυτά στο συγκεκριμένο ποίημα;

<sup>1</sup> Βλ. Λεχωνίτης Γ., *Καβαφικά αυτοσχόλια*, εκδ. Δ. Χάρβεϋ και Σία, Αθήνα 1977, σ. 20: «Εγώ είχα δύο ιδιότητες. Να κάνω ποιήματα και να γράφω ιστορία. Ιστορία δεν έγραφα και είναι αργά πλέον».

<sup>2</sup> Δ. Μαρωνίτης, «Κ. Π. Καβάφης: Ένας ποιητής αναγνώστης», *Κύκλος Καβάφη*, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Ίδρυμα Σχολής Μωραΐτη, Αθήνα 1983, σ. 55.

<sup>3</sup> Στο ποίημα *Καισαρίων* το αισθησιακό θέμα ξεκινά από το ιστορικό θέμα και εμπλέκεται μέσα σ' αυτό. Ο ίδιος ο ποιητής, εξάλλου, επισημαίνει ότι «*Η ιστορική περιοχή κάποτε προσεγγίζει τόσο την ηδονική (ή αισθησιακή), που είναι δύσκολο να κατατάξει κανείς ορισμένα ποιήματα...*». Βλ. σχ. Σόνια Γλίνσκαγια, *Κ. Π. Καβάφης-Οι δρόμοι προς το ρεαλισμό στην ποίηση του 20ού αιώνα*, (4η έκδ.), Αθήνα, Κέδρος 1993, σσ. 182-194. Στο ποίημα *Ο Λαρείος και Μελαγχολία του Ιάσωνος Κλεάνδρου* το ιστορικό θέμα γίνεται αφορμή φιλοσοφικού στοχασμού.

**2.2. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευσης μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):**

1. Η τεχνική της έμπνευσης του Καβάφη ορίστηκε ως «αναπαράσταση, συχνά θελημένη, σκηνών πραγματικών ή φανταστικών από την ιδιωτική ζωή του ποιητή ή από την ιστορία»<sup>4</sup>. Να επιβεβαιώσετε αυτό το χαρακτηρισμό σε αναφορά με το συγκεκριμένο ποίημα.
2. Το ποίημα αναπτύσσεται σε τρεις στροφές: α) Ποιες διαφορές διακρίνετε στο ύφος κάθε στροφής και πώς τις δικαιολογείτε; β) Να εξετάσετε τη λειτουργία της δεύτερης στροφής.<sup>5</sup>
3. Ποιους αφηγηματικούς τρόπους χρησιμοποιεί ο ποιητής και ποιο αισθητικό αποτέλεσμα προκύπτει από την εναλλαγή τους;
4. Πώς συνδέεται στο ποίημα το ιστορικό και το υποκειμενικό στοιχείο;<sup>6</sup> Να επισημάνετε τους σχετικούς στίχους.
5. Να εντοπίσετε τις λόγιες λέξεις που υπάρχουν στο ποίημα. Ποια διάθεση του ποιητή απηχούν;<sup>7</sup>

---

<sup>4</sup> Δημαράς Κ.Θ., *Σύμμικτα, Γ' Περί Καβάφη*, (Φιλολογική επιμέλεια Γ.Π. Σαββίδης), εκδ. Γνώση, Αθήνα 1992, σ. 128.

<sup>5</sup> Πρέπει να κατανοήσουν οι μαθητές ότι το ύφος ενός κειμένου προκύπτει τόσο από τις λεκτικές επιλογές του δημιουργού όσο και από τα λοιπά μορφικά στοιχεία (στιχουργική, μέτρο, ομοιοκαταληξία κ.λ.π.). Είναι χρήσιμο να επισημανθεί στην πρώτη στροφική ενότητα η ομοιοκαταληξία, η συσσωρευμένη χρήση των επιθέτων, ο πληθυντικός αριθμός των θηλυκών ονομάτων κ.λ.π., στοιχεία που προσδίδουν στο ύφος της αφήγησης έναν αντικειμενικό περιγραφικό χαρακτήρα. Αντίθετα, στην τρίτη στροφική ενότητα η αποστροφή προς το αντικείμενο του οραματισμού δημιουργεί κλίμα οικείωσης, το οποίο επιτρέπει την ανάπτυξη της φαντασίας και την «αισθηματοποίηση» του Καισαρίωνα. Σ' αυτό το σημείο το ύφος γίνεται προσωπικό, λυρικό. Η ενδιάμεση στροφή, τέλος, αποτελεί τη «γέφυρα» ανάμεσα στο αντικειμενικό-περιγραφικό και το προσωπικό-λυρικό τμήμα του ποιήματος.

<sup>6</sup> Το ιστορικό παρελθόν γίνεται ποιητικό παρόν μέσω της φαντασίας του ποιητή, η οποία πλάθει «αισθηματικά» και ζωντανεύει το νεκρό Καισαρίωνα.

<sup>7</sup> Στο συγκεκριμένο ποίημα λέξεις όπως *κραταιοί, αγαθοεργοί, σοφοτάτη* κ.λπ., απηχούν την ειρωνική διάθεση του ποιητή απέναντι στις αυλοκολακίες.

### 2.3. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Να εντοπίσετε στο ποίημα λέξεις και εκφράσεις που πιστοποιούν ότι το ενδιαφέρον του ποιητή εστιάζεται στα μικρά και ασήμαντα. Πώς ερμηνεύετε αυτό το ενδιαφέρον;
2. Να επισημάνετε στο ποίημα φράσεις οι οποίες δείχνουν την ενεργητική και συνειδητή στάση του ποιητή κατά τη διάρκεια της σύνθεσης του ποιήματος<sup>8</sup>.
3. Ποια μορφή δίνει στον Καισαρίωνα ο οραματισμός του ποιητή;
4. «Χλωμός και κουρασμένος, ιδεώδης εν τη λύπη σου»: Να ερμηνεύσετε αυτό το στίχο επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον σας στο χαρακτηρισμό «ιδεώδης».<sup>9</sup>

### 3. ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΑΙΔΙΑΚΤΟΥ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

#### Κ.Π. Καβάφης: *Αλεξανδρινοί Βασιλείς*<sup>10</sup>

*Μαζεύθηκαν οι Αλεξανδρινοί  
να δουν της Κλεοπάτρας τα παιδιά,  
τον Καισαρίωνα, και τα μικρά του αδέρφια,  
Αλέξανδρο και Πτολεμαίο, που πρώτη  
φορά τα βγάζαν έξω στο Γυμνάσιο,  
εκεί να τα κηρύζουν βασιλείς,  
μες στη λαμπρή παράταξι των στρατιωτών.*

*Ο Αλέξανδρος – τον είπαν βασιλέα  
της Αρμενίας, της Μηδίας, και των Πάρθων.  
Ο Πτολεμαίος – τον είπαν βασιλέα  
της Κιλικίας, της Συρίας, και της Φοινίκης.  
Ο Καισαρίων στέκονταν πιο εμπροστά,  
ντυμένος σε μεταξύ τριανταφυλλί,  
στο στήθος του ανθοδέσμη από υακίνθους,  
η ζώνη του διπλή σειρά σαφείρων κι αμεθύστων,  
δεμένα τα ποδήματά του μ' άσπρες  
κορδέλλες κεντημένες με ροδόχροα μαργαριτάρια.  
Αυτόν τον είπαν πίοτερο από τους μικρούς,  
αυτόν τον είπαν Βασιλέα των Βασιλέων.*

<sup>8</sup> Π.χ. «*Η τέχνη μου στο πρόσωπό σου δίνει μια ονειρώδη συμπαθητική ομορφιά*», «*άφισα επίτηδες να σβύνει*» κ.ά. Βλ. σχετικά στο *Βιβλίο του Καθηγητή*, σ. 151.

<sup>9</sup> Ο ποιητής, απογυμνώνοντας τον Καισαρίωνα από την ιστορική του υπόσταση, τον μεταφέρει στο παρόν της «ποιητικής κατάθλιψης». Ο Καισαρίων γίνεται τώρα «ιδεώδης» στα μάτια του, γιατί είναι φορέας του ανθρώπινου «θλιμμένου πάθους» (βλ. σχετικά Τσιανίκας Μ., «Γιατί ο Καισαρίων ήταν χλωμός»;», π. *Γράμματα και τέχνες*, τχ. 81 (Ιούνιος - Οκτώβριος 1997) σσ. 44-47.

<sup>10</sup> Καβάφης Κ.Π., *Τα ποιήματα (1897-1918)*, τ.Α', Αθήνα, Ίκαρος 1993<sup>3</sup>, σσ. 41-42.

*Οι Αλεξανδρινοί ένοιωθαν βέβαια  
που ήσαν λόγια αυτά και θεατρικά.*

*Αλλά η μέρα ήτανε ζεστή και ποιητική,  
ο ουρανός ένα γαλάζιο ανοιχτό,  
το Αλεξανδρινό Γυμνάσιον ένα  
θριαμβικό κατόρθωμα της τέχνης,  
των αυλικών η πολυτέλεια έκτακτη,  
ο Καισαρίων όλο χάρις κ' εμορφιά  
(της Κλεοπάτρας υιός, αίμα των Λαγιδών)-  
κ' οι Αλεξανδρινοί έτρεχαν πια στην εορτή,  
κ' ενθουσιάζονταν, κ' επευφημούσαν  
ελληνικά, κ' αιγυπτιακά, και ποιοι εβραίικα,  
γοητευμένοι με τ' ωραίο θέαμα—  
μ' όλο που βέβαια ήξευραν τι άξιζαν αυτά,  
τι κούφια λόγια ήσανε αυτές η βασιλείες.*

Να επισημάνετε τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στο παραπάνω ποίημα και το ποίημα *Καισαρίων*, εστιάζοντας τη προσοχή σας στην παρουσία του αφηγητή-ποιητή.

### **Κ.Π. Καβάφης: Οροφέρνης<sup>11</sup>**

*Αυτός που εις το τετράδραχμον επάνω  
μοιάζει σαν να χαμογελά το πρόσωπό του,  
το έμορφο, λεπτό του πρόσωπο,  
αυτός είν' ο Οροφέρνης Αριαράθου.*

*Παιδί τον έδωξαν απ' την Καππαδοκία,  
απ' το μεγάλο πατρικό παλάτι,  
και τον εστείλανε να μεγαλώσει  
στην Ιωνία, και να ξεχασθεί στους ζένους.*

*Α εζαΐσιες της Ιωνίας νύχτες  
που άφοβα, κ' ελληνικά όλως διόλου  
εγνώρισε πλήρη την ηδονή.  
Μες στην καρδιά του, πάντοτε Ασιανός-  
αλλά στους τρόπους του και στην λαλιά του Έλλην,  
με περουζέδες στολισμένος, ελληνοντυμένος,  
το σώμα του με μύρον ιασεμιού ευδιασμένο,  
κι απ' τους ωραίους της Ιωνίας νέους,  
ο πιο ωραίος αυτός, ο πιο ιδανικός.*

---

<sup>11</sup> Καβάφης Κ.Π., ό.π., σσ. 39-40.

*Κατόπι σαν οι Σύροι στην Καππαδοκία  
μπήκαν, και τον εκάμαν βασιλέα,  
στην βασιλεία χύθηκεν επάνω  
για να χαρεί με νέον τρόπο κάθε μέρα,  
για να μαζεύει αρπαχτικά χρυσό κι ασήμι  
και για να ευφραίνεται, και να κομπάζει,  
βλέποντας πλούτη στοιβαγμένα να γυαλίζουν.  
Όσο για μέριμνα του τόπου, για διοίκησι—  
ούτ' ήξερε τι γέρονταν τριγύρω του.*

.....  
*Το τέλος του κάπου θα γράφηκε κ' εχάθη·  
ή ίσως η ιστορία να το πέρασε,  
και, με το δίκιο της, τέτοιο ασήμαντο  
πράγμα δεν καταδέχθηκε να το σημειώσει.*

*Αυτός που εις το τετράδραχμον επάνω  
μια χάρι αφήκε απ' τα ωραία του νειάτα,  
απ' την ποιητική εμορφιά του ένα φως,  
μια μνήμη αισθητική αγοριού της Ιωνίας,  
αυτός ειν' ο Οροφέρνης Αριαράθου.*

(απόσπασμα)

Να επισημάνετε τα κοινά στοιχεία περιεχομένου και δομής ανάμεσα στο παραπάνω ποίημα και στο ποίημα *Καισαρίων*.

#### **4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ**

1. Ο *Καισαρίων* είναι ένα ποίημα ποιητικής: μας αποκαλύπτει την αφετηρία και τη διαδικασία της δημιουργίας του (αυτοαναφορικότητα του ποιήματος). Με βάση αυτό το δεδομένο να απαντήσετε στο ερώτημα: Ποια «μυστικά» της καβαφικής τέχνης αποκαλύπτει ο *Καισαρίων*;

#### **5. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΩΝ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ**

1. Αφού μελετήσετε ποιήματα του Καβάφη στα οποία μας αποκαλύπτονται οι απόψεις του για την ποίηση, να συνθέσετε μια εργασία με τίτλο: «Η θέση του ποιητή Κ.Π. Καβάφη απέναντι στην Ποίηση».

## 6. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

### Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: .....

ΤΑΞΗ: ..... ΤΜΗΜΑ: .....

ΜΑΘΗΜΑ: Νεοελληνική Λογοτεχνία Κατευθύνσεων

**Κ. Π. Καβάφης, *Καισαρίων***

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ: .....

#### ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Σε ποια ιστορική περίοδο αναφέρεται το συγκεκριμένο ποίημα και ποιες ιστορικές πληροφορίες ενσωματώνονται στο περιεχόμενό του;

.....  
.....

Μονάδες 4

2. Η ποίηση του Καβάφη θεωρήθηκε από τους μελετητές του ως «επιφάνεια» (εμφάνιση) ενός βιογραφικού ή ιστορικού παρελθόντος. Επιβεβαιώνεται αυτή η κρίση στο εξεταζόμενο ποίημα; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

.....  
.....

Μονάδες 6

3. Να ερμηνεύσετε την αντίθεση ανάμεσα στην πεζότητα της αρχής και τη λυρικήτητα του τέλους του ποιήματος.

.....  
.....

Μονάδες 5

- <sup>1</sup>  
4. Στίχοι 6-7: Να σχολιάσετε το ασύνδετο σχήμα. Ποιο αίσθημα / διάθεση του ποιητή εκφράζει η συνεχής παράθεση των επιθέτων;

.....  
.....

Μονάδες 5